

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΓΑΡΥΤΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΚΗ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΝ ΧΕΙΔΕΓΓΕΡ*

Ο χώρος. Ο κόσμος, όπως είδαμε, δημιουργείται έπειτα από μια ταξιθετημένη κατάταξη των επί μέρους πραγμάτων, βασισμένη στη σημασία που έχει το καθένα τους για την υπόσταση. Με τη μερικευμένη θεώρηση της κατατάξεως αυτής των έγκοσμίων όντων συναποτελείται ή τοπική τάξη του κόσμου, ο χώρος, ως σύστημα συνεχών παραπομπών δυνάμει των όποιων γίνεται δυνατή ή μετάβαση και προχώρηση από το ένα πράγμα στο άλλο. "Όστε ο χώρος δέν δίδεται στην υπόσταση απ' έξω, αλλά έπειδη είναι στοιχείο του έγκοσμίου περιβάλλοντος συντροφεύει την υπόσταση πάντοτε, αποτελώντας ένα έκ των προτέρων δεδομένο. Ο χώρος δέν δημιουργείται από την υπόσταση αλλά αποτελεί αναπόσπαστα συνδεδεμένο με αυτή χαρακτηριστικό. Γι' αυτό ή υπόσταση εύρισκει τον έαυτό της να υπάρχει μέσα σε ένα ώρισμένο χώρο, στο δικό της χώρο. Ένας απόλυτος χώρος, όπως τον έννοουσε ο Νεύτων, δέν ήμπορεί κατά τον Heidegger να υπάρξει. "Όντας ο χώρος συσχετισμένος πάντοτε με την υπόσταση δέν είναι απόλυτος αλλά υποστασιακός χώρος. Έτσι γίνεται νοητό γιατί ή υπόσταση βλέπει πάντοτε τον έαυτό της μέσα σε καθωρισμένο χώρο, «στο χώρο του κόσμου τούτου». Έξηγείται από τον ίδιο λόγο γιατί ο Καρτέσιος έθεώρησε την έκταση ως χαρακτηριστικό της σωματικής ούσιας και γιατί ο Kant χαρακτηρίζει το χώρο ως έκ των προτέρων προϋπόθεση πάσης αισθητικής έποπτείας.

Κοσμομέριμνα και άνθρωπομέριμνα. Η μέριμνα που είναι ο πυρήνας της ανθρώπινης υποστάσεως μάς κάνει να ριχτούμε στην έγκόσμια περιοχή και να ανακαλύψωμε μέσα σ' αυτή πράγματα που έχουν δείκτη της χρησιμότητας. Έτσι έχομε την πρώτη θεμελιώδη συμπεριφορά του ανθρώπου την οποία όνομάζομε κοσμομέριμνα (Besorgen)· είμαστε ριχμένοι στο έγκόσμιο περιβάλλον και μάς απασχολούν τα πράγματα δσα ήμπορούμε να χειρισθούμε για την έξυπνέτηση των αναγκών μας. Είναι φανερό ότι ή

καθαρή μέριμνα (Sorge) υπέστηκε τροποποίηση. Αναγκάσθηκε να προσανατολισθί προς την έγκόσμια περιοχή και να λογαριασθί με τα πράγματα. Η απασχόλησή της αυτή κάνει δυνατή την κατανόηση των έγκοσμίων όντων και το διασαφήνισμό της σημασίας των. Πώς φθάνει όμως στην αποκάλυψη αυτή; Με ποιά μέσα έμπραγματώνει ή υπόσταση τη διάγνωση της σημασίας που έχουν για τον έαυτό της τα έγκόσμια όντα;

Κατά τον Heidegger ή θεωρητική γνώση αποκλείεται να αποτελή το αποκαλυπτικό όργανο. Η αποκάλυψη όφείλεται στη μέριμνα που δημιουργεί ως διαγνωστικό της όργανο μια γενική θυμική κατάσταση, μέσα στην οποία είναι δοσμένος ένας προκαταβολικός κατατοπισμός σχετικά με τη σημασία των όντων που περιβάλλουν τον άνθρωπο. Η αποκάλυψη του κόσμου έμπραγματώνεται με μια ώρισμένου τόνου θυμική κατάσταση που ο Heidegger την όνομάζει με τον άμετάφραστο όρο «Befindlichkeit». Αισθανόμαστε ότι είμαστε κάπου και ή αισθαντικότητα, ή *επαίσθηση* αυτή μάς πληροφορεί συγχρόνως άμεσα και προενοιολογικά για τη γενικώτατη ύψη και τη σημασία του περιβάλλοντος που μάς περικυκλώνει. Πρόκειται για ένα είδος άμεσης θυμικής εισδύσεως στην ούσία του έγκοσμίου περιβάλλοντος, αιτιολογημένης από κάποια άνησυχία που αναφέρεται στην ύπαρξή μας. Γι' αυτό ή βασική αυτή επαίσθηση κλείνει μέσα της ως τροποποίησή της τον ύπαρκτικό φόβο, δύναμει του όποιου τίθεται ή υπόσταση ως αντικείμενο φόβου και τα όντα που την περιβάλλουν ως άπειλή έναντίον της. Απ' αυτή τη συνολική και άδιάρθρωτη έννοιολογική έννημέρωση παίρνουν το νόημά τους τα επί μέρους πράγματα και περιστατικά. Η έμπειρική ψυχολογία έχει χαρακτηρίσει την επαίσθηση αυτή ως συναισθηματικό τόνο, ως χαρά, άπελπισία, φόβο, θλίψη, έλπίδα. Είδη σ' αυτά μόνο υποκειμενικές καταστάσεις και δέν κατώρθωσε να διακρίνη το αναφορικό τους περιεχόμενο, το ότι δηλαδή δέν ήταν άπλες ψυχικές καταστάσεις αλλά παραπέμποντας έξω από τον έαυτό τους

* Συνέχεια απ' τό προηγούμενο.

ἔδιναν καὶ ἐνημέρωση σχετικὰ μὲ τὴν ποιότητα τοῦ ἐγκοσμίου περιβάλλοντος. Γιὰ τὴν ὑπαρξιακὴ ἀναλυτικὴ οἱ καταστάσεις αὐτὲς εἶναι τρόποι τῆς ὑποστάσεως ἀποκαλυπτικοὶ τοῦ νοήματος τῆς ἐγκοσμίας περιοχῆς. Ἡ ἔτσι ἐννοημένη ἐπαίσθηση ἀποτελεῖ ὄντολογικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ὑποστάσεως. Ὅπουδήποτε καὶ σὲ ὁποιαδήποτε στιγμή, ἡ ὑπόσταση ἐμφανίζει τὸν ἑαυτὸ τῆς σὲ κάποια συγκεκριμένη θυμικὴ κατάσταση, ὡς ἂν ἓνα ὄργανο τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος ἔχει ρυθμισθῆ ἐπάνω σὲ βασικὸ ἀρμονικὸ τόνο, κατὰ συμπάθεια πρὸς τὸ ἐγκόσμιο περιβάλλον.

Ἡ ὑπόσταση κατανοεῖ τὰ ὄντα καὶ τὰ λογαριάζει ἀποβλέποντα, στὸν ἀπώτατό τῆς σκοπὸ πού δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ συντήρησή τῆς. Γι' αὐτὸ ἐμπραγματώνει καὶ δύο ἀκόμη δυνατότητες πού συγχρόνως ἀποτελοῦν ὄντολογικὰ χαρακτηριστικὰ, τὴν κατανόηση (Verstehen) καὶ τὸ λόγο (Rede). Καὶ τὰ δύο τοῦτα χαρακτηριστικὰ εἶναι ἐξ ἴσου πρωταρχικὰ ὄσο καὶ τὸ προηγούμενο. Κάθε ἐπαίσθηση κλείνει μέσα τῆς ἀδιάρθρωτῆ κατανόηση καὶ κάθε κατανόηση συνοδεύεται ἀπὸ καθωρισμένη θυμικὴ διάθεση. Ὁ λόγος εἶναι ἡ διάρθρωση καὶ ἡ ἔκφραση τοῦ περιεχομένου πού τίθεται κατὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἐπαίσθηση. Ἄς μὴ λησμονῶμε ὅτι ὁποιαδήποτε θυμικὴ κατάσταση εἶναι σύγχρονα καὶ ἔκφραση. Τὸ φαινόμενο τῆς ἐκφραστικῆς διαρθρώσεως εἶναι ἐξ ἴσου πρωταρχικὸ μὲ τὴν παρουσίαση ὁποιασδήποτε θυμικῆς καταστάσεως. Ὅποιαδήποτε θυμικὴ κατάσταση εἶναι ταυτόχρονα κατάσταση πού κατανοεῖ καὶ ἐκφράζει. Τὸ καλλιτεχνικὸ π. χ. γεγονός δὲν εἶναι ἀπλῆ θυμικὴ κατάσταση, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὄντοποιηθῆ χρειάζεται νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐκφραστικὴ ἐμπραγματώση καὶ ἀπὸ νόημα. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες εἶχαν παρατηρήσει τὴν πρωταρχικότητα τοῦ λόγου καὶ ὠρίσαν τὸν ἄνθρωπο ὡς «ζῶον λόγον ἔχον». Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος ἐπαισθάνεται καὶ κατανοεῖ τὰ ὄντα μπαίνει πιά σὲ ἐνέργεια ὁ λόγος.

Ἀναστρεφόμενος μέσα στὴν ἐγκόσμια περιοχὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν πέφτει μόνο ἐπάνω στὰ πράγματα ἀλλὰ ἔρχεται σὲ συνεπαφὴ καὶ μὲ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ ἀντίκρουση τοῦ συνανθρώπου δὲν ἐπακολουθεῖ σὲ ὑστερώτερο χρονικὸ στάδιο, ἔπειτα ἀπὸ τὴ θέση τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ θέση τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ σὺ εἶναι ταυτόχρονη. Ὑπαρξία θὰ εἴπῃ συνύπαρξη, τὸ «εἶναι» ἀναφερόμενο στὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση θὰ πρέπη νὰ ἐννοηθῆ πάντοτε ὡς ἓνα «μετ' ἄλλων εἶναι». Ἡ μέριμνα στρέφεται ὄχι μόνο στὰ πράγματα ἀλλὰ σὲ ἴσο βαθμὸ καὶ στοὺς συνανθρώπους. Γι' αὐτὸ ὑφίσταται καὶ μιὰ δευτέρη τροποποίηση. Ἐμφανίζεται καὶ ὡς μέριμνα πού στρέφεται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὡς μέριμνα «γιὰ» ἄλλους, (Fürsorge) ὡς ἀνθρωπομέριμνα. Καὶ ὁ ἄλλος ἄνθρωπος λογαριάζεται ὡς

παράγοντας σημαντικὸς γιὰ τὴ συντήρησή τῆς ὑποστάσεως καὶ ἀποτελεῖ πιά ἀντικείμενο φροντίδων καὶ ἀφορμὴ φόβου καὶ ἀνησυχίας. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο μπαίνει πιά ἡ ὑπόσταση καὶ στὸν κύκλο τῶν συνανθρώπων, ἀντικρύζει τὴν ὁμάδα μέσα στὴν ὁποία ζῆ.

Μὲ τὴ δραστηριότητα τῆς μερίμνης, στὴ μορφή πού τὴν ἐμφανίζουν οἱ δύο τῆς τροποποιήσεις, κατάρθωσε ἡ ὑπόσταση νὰ ἀποκαλύψῃ ταυτόχρονα τὴν ἐγκόσμια περιοχὴ καὶ τοὺς συνανθρώπους τῆς. Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἡ ἀποτελεσματικότητά τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἐνεργείας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δυναμικότητα, ἀπὸ τὴν εὐψυχία, ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητα (Entschlossenheit) πού δείχνει ἡ ὑπόσταση. Ἐνας ἀναποφάσιτος ἄνθρωπος δὲν προχωρεῖ, περιορίζεται σὲ στενὴ ἀντιμετώπιση. Ὁ κόσμος τῆς φύσεως καὶ τῶν συνανθρώπων δὲν ἀνοίγει τίς ἀπέραντες δυνατότητές του, δὲν ἀποκαλύπτει τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο τοῦ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ὑπόσταση πού δὲν τὴν χαρακτηρίζει ἡ εὐψυχία. Οὔτε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς ἠμπορεῖ νὰ κατανοήσῃ ἡ ὑπόσταση, ἂν δὲν ἐξορμήσῃ μὲ ἀποφασιστικότητά πρὸς τὰ ἔξω. Τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ ἡ ὑπόσταση κατανοεῖ τὸν ἑαυτὸ τῆς μόνον ἐφ' ὅσον κατανοεῖ τίς δυνατότητές τῆς, τὸ τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ. Κατανόηση σημαίνει διάγνωση τῶν δυνατοτήτων, καθορισμὸς τοῦ τί ἐπίκειται καὶ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἡ διάσταση μέσα στὴν ὁποία κινεῖται ἡ κατανόηση εἶναι τὸ μέλλον, ἡ περιοχὴ μέσα στὴν ὁποία ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ κάτι. Μεριμνῶ θὰ εἴπῃ, ἔχω ἐμπρὸς μου ἀνοιχτὸ ἓνα μέλλον καὶ θέλω νὰ τὸ διευθετήσω. Τὸ τί εἴμαστε τὸ ἐννοοῦμε μόνο ἂν ἀφορμηθοῦμε ἀπὸ τὴν κατανόηση καὶ ἐμπραγματώση τοῦ τί ἠμποροῦμε νὰ κάμωμε. Δὲν ὑπάρχει μιὰ ἄμεση-ἔσωτερικὴ αὐτοσκοπὴ ὅπως τὴν ἠθελε π. χ. ὁ Proust καὶ ἡ ἐνθουσιασμένη μὲ τὸν ἐσωτερικὸ μονόλογο γενεά. Δὲν εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ὑφή τῆς ψυχῆς ἓνα ἀντικείμενο γιὰ νὰ ἐνδοσκοπηθῆ. Ἡ ὑπόσταση εἶναι πάντοτε «ἔξω», εἶναι δυνατότητα καὶ γι' αὐτὸ συλλαμβάνεται μόνο δυναμικὰ ἀπὸ τὴ θεώρηση ὄχι τοῦ τί εἶναι, ἀλλὰ τοῦ τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ. Μόνο ὅταν ἐμψυχώνεται ἀπὸ εὐψυχία καὶ ἀποφασιστικότητά, ὑπάρχει ἡ ὑπόσταση κατ' αὐθεντικὸν τρόπο.

Οἱ τελευταῖες διαπιστώσεις μᾶς προωθοῦν σὲ νέο σπουδαιότατο συμπέρασμα. Ἡ συμπεριφορὰ τῆς ὑποστάσεως εἶναι φανερό ὅτι διαφορίζεται παίρνοντας δύο μορφές. Ὅταν ἡ ὑπόσταση προχωρῇ μὲ ἀποφασιστικότητά καὶ εἰλικρίνεια στὴν κατανόηση καὶ πραγμάτωση τῶν δυνατοτήτων τῆς, ἔχομε τὸ γνήσιο καὶ αὐθεντικὸ ὑπαρξιακὸν τρόπο. Ὅταν δὲν συμβαίῃ τοῦτο, τότε ἡ ὑπόσταση πέφτει σὲ κατάπτωση (Verfall), ἀπαρνεῖται τίς δυνατότητές τῆς καὶ φοβᾶται τὴν ἀνάληψη τῆς εὐθύνης καὶ τὴν ἐμπραγματώση τοῦ χρέους. Ἄν ἀναζητήσωμε

τὸ ἀποφασιστικὸ κριτήριον ποῦ διαφορίζει τοὺς δύο τούτους ὑπόστασιακοὺς τρόπους θὰ διαπιστώσωμε ὅτι ἡ ὑπόσταση εὐρίσκεται «ἐν πτώσει», ὅταν δὲν ἀποφασίζη νὰ ἀντικρύσῃ καὶ ἐνδεχομενικὰ νὰ ἐμπραγματώσῃ τὶς ὑψιστὲς τῆς δυνατότητες. Ποιά δὲμος εἶναι ἡ ὑψιστὴ δυνατότητα ποῦ ὀλοκληρώνει τὴν ὑπαρξήν; Αὐτὴ εἶναι κατὰ τὸν Heidegger ὁ θάνατος. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα δυναμικὸ κατασκευάσμα ποῦ ὀλοκληρώνεται σὲ ὀλότητα μόνον μὲ τὸ θάνατον. Τὸ νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑψιστὴ καὶ καθ'αυτὸ δική του δυνατότητα, κάτι στὸ ὁποῖο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντικατασταθῇ ἀπὸ κανένα. Στὸ θάνατον μένει ὁ ἄνθρωπος σὲ ἀπόλυτη ἀπομόνωση, ξεκόβεται καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τοὺς συνανθρώπους, γίνεται μονάδα αὐτοτελής. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ ἐσχάτη δυνατότητα. Ὅποιοδήποτε εἶδος συμπεριφορᾶς τῆς ὑποστάσεως, ὅταν δὲν ἐμπραγματώνεται ἐν ὄψει τῆς δυνατότητος τοῦ θανάτου, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μὴ αὐθεντικόν. Μόνον ὅταν ἡ ὑπόσταση θέτῃ προδρομικὰ (δηλαδὴ προτρέχοντας σὲ ἐκεῖνο ποῦ θὰ γίνῃ καὶ ἀντικρύζοντας τὸ μὲ εὐψυχία) τὸν ἑαυτὸ τῆς ἐνώπιον τῆς ἐσχάτης καὶ ὑψιστῆς αὐτῆς δυνατότητος, συμπεριφέρεται μὲ ἐλευθερία, ὑψώνεται στὴ γνήσια ἀπελευθέρωση. Ἡ πηγὴ κάθε ἐλευθερίας εἶναι ἡ ἐλευθερία γιὰ θάνατον.

Φθάνοντας στὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι ὁ Heidegger ἔρχεται σὲ πλησίαση μὲ τὴ φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς, ὅπως τὴν εἶχαν ἀναπτύξει ὁ Dilthey καὶ ὁ Simmel. Φανερὴ εἶναι κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ ἡ συνεπαφὴ του μὲ τοὺς στοχασμοὺς τοῦ Kierkegaard. Ἔχομε μιά ἀναμφισβήτητη ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ φαινομενολογικὴ γραμμὴ καὶ πλησίαση πρὸς τὴ σπουδὴ συναισθηματικῶν γεγονότων. Ὁ Husserl εἶδε στὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸ πλαίσιον τῶν ἀύστηρων ἐπιστημονικῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων.

Γιὰ νὰ προχωρήσωμε στὴν ὑπαρξιακὴ ἀναλυτικὴ, ὕστερα ἀπὸ τὰ τελευταῖα συμπεράσματα τῶν προκαταρκτικῶν καὶ θεμελιωδῶν περιγραφῶν, θὰ ξεκινήσωμε μὲ τὴ σπουδὴ τῆς μέσῃ σὲ πτώσει εὐρισκομένης ὑποστάσεως καὶ ἔπειτα θὰ μελετήσωμε τὴν ὑπόσταση ποῦ ξαναγυρίζει στὸν ἀληθινὸ ἑαυτὸ τῆς καὶ γίνεται αὐθεντικὴ ὑπαρξήν.

Ἡ μὴ κατ' αὐθεντικὸν τρόπον ὑπάρχουσα ὑπόσταση. Ἄμεσα καὶ προενοιολογικὰ ἀποκτᾶ ἡ ὑπόσταση τὴ συναισθησὴ ὅτι εἶναι ὄν πεπερασμένο ποῦ ὁ ἐσχάτος προορισμὸς του εἶναι ὁ θάνατος. Τὸ ὅτι στέκεται ἐμπρὸς ὡς τελευταῖα καὶ ὑψιστὴ δυνατότητα τὸ μοιραῖόν τέλος δημιουργεῖ ἀγωνία καὶ ἡ ἀγωνία κρατεῖ ἀκοίμητη μέσα στὴν ὑπόσταση τῆς μέριμνας. Αὐτὴ εἶναι ποῦ ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον στὴν κατανόηση καὶ ἐμπραγματώσῃ ὄλων τῶν δυνατοτήτων ὅσες θὰ τὸν κρατήσουν στὸν κόσμον τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲμος ἡ ἀγωνία καὶ ὁ ὑπαρκτικὸς φόβος εἶναι κάτι ποῦ πιέζει τὴν

ὑπόσταση, τὶς περισσότερες φορὲς ἐξευρίσκει ἢ ὑπόσταση τεχνάσματα γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν πίεσίν τῆς. Θέλει ὁ ἄνθρωπος νὰ λησμονήσῃ ὅτι στὸ τέλος τὴν ὑπόστασίν του θὰ τὴν ἐπισφραγίσῃ ὁ θάνατος, θέλει νὰ ξελαφρωθῇ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὑπαρκτικῆς ἀγωνίας. Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἐπιποθούμενον ξαλάφρωμα καὶ γιὰ νὰ ἐμπραγματώσῃ τὴν ὑποβάθμιση τῆς μερίμνης, κλείνει τὰ μάτια του γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸ θάνατον, προσπαθεῖ νὰ τὸν λησμονήσῃ παραδινομένος στὶς μικρότητες τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἔχει πάντοτε δουλειὰ μέσα στὴ ζωὴ, δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἀσχολίες του, «δὲν ἀδειάζει» γιὰ νὰ πεθάνῃ. Ρίχνοντας τὸ ἐνδιαφέρον του στὶς λεπτομέρειες τῆς καθημερινότητος, στὶς ἐπαγγελματικὰς ἢ ἐρασιτεχνικὰς ἀσχολίες, στὶς τυπικότητες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, βάνει ἀνάμεσα στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴν ἀγωνία ποῦ τοῦ ἐμπνέει ἢ περατότητα τῆς ὑποστάσεώς του τὸ παραπέτασμα τῶν ἀπασχολήσεων τῆς ἡμέρας. Πέφτει ἔτσι σὲ κατάσταση φυγῆς ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐσχάτη καὶ ὑψιστὴ δυνατότητα, ἐπιπεδώνει καὶ ἐξομαλύνει τὴν ὑπαρξήν του καὶ ρίχνει τὴ φροντίδα του στὰ πράγματα καὶ τοὺς συνανθρώπους. Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖον τὸ ὅτι τὸ μοτίβο «τῆς φυγῆς» ἐδείχτηκε τόσο παραγωγικόν γιὰ τὴ φιλοσοφίαν τῶν τελευταίων γενεῶν. Ὁ Heidegger εἶναι ὁ στοχαστὴς ἐκεῖνος ποῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον διέγνωσε τὴν ὄντολογικὴν του προέλευσιν. Μόνον ἡ πτώσις στὸ ἐπίπεδον τῆς ἐπιπεδωμένης καθημερινότητος ἐξηγεῖ γιὰ τὸ φαινόμενον τῆς φυγῆς ἀπετέλεσε πηγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς συγχρόνους μας καλλιτέχνες.

Ἡ ξεπεσμένη ὑπόσταση, μὴ ἔχοντας τὴν εὐψυχία νὰ ἀντικρύσῃ τὸ ἀναπόφευκτον τέλος, προσποιεῖται καὶ πείθει τὸν ἑαυτὸ τῆς ὅτι δὲν ἔχει καιρὸ νὰ σκεφτῇ γιὰ τὸ θάνατον. Ρίχνει τὴ ζωὴν τῆς μέσα στὴν περιοχὴ τῆς δημῶδους ζωῆς, πηγαίνει καὶ ἐνσωματώνεται στὸν ἀνώνυμον ὄχλον, στὸ «ὄλος ὁ κόσμος» στὸ «*Monsieur tout le monde*», στὴν ἀπρόσωπὴ ὁμάδα ποῦ σημειώνεται στὰ γαλλικὰ μὲ τὴν ἀόριστὴ ἀντωνυμία «on» καὶ στὰ γερμανικὰ μὲ τὸ «man». Εἶναι ἀξιοπρόσεκτον ὅτι στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, τόσο στὴν παλαιὰ ὅσο καὶ στὴν νέα, μιά ἀντίστοιχη ἀοριστολογικὴ ἀντωνυμικὴ ἔκφρασις δὲν ὑπάρχει. Στὶς ρηματικὰς ἐκφράσεις ἢ γλῶσσα μας ἀφίνει ἀμνημόνευτη στὴν ἀνωνυμία τῆς τὴν ἀπρόσωπὴ ὁμάδα, χρησιμοποιώντας τοὺς λεκτικὸς τρόπους «φασί» «λένε». Χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐνδειξὴ τῶν ὑποκειμένων.

Φαίνεται νὰ τὰ θεωρῇ ἢ γλῶσσα μας τὰ ὑποκείμενα αὐτὰ ὀλοκληρωτικὰ ἀνάξια νὰ μνημονευθοῦν καὶ νὰ προωθηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία τους. Στοὺς κόλπους τοῦ «on» καὶ τοῦ «man», μέσα στὸν ἀπρόσωπον ὄχλον, χάνεται τὸ συναισθηματικὸν εὐθύνη, τοῦ ἀναποφεύκτου χρέους καὶ ἐξουδετερώνεται ὁ φόβος τοῦ θανάτου. Τὸ πλῆθος π.χ.

πού συνοδεύει μιὰ νεκρική ἐκφορά διαπιστώνει ὅτι «ὁ κόσμος πεθαίνει» χωρίς νὰ τολμᾷ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄτομα νὰ εἰπῇ «ἐγὼ πεθαίνω». Ἔως πού νὰ πεθάνη ὄλος ὁ κόσμος ἔχομε ἐμεῖς πάντοτε καιρό! Ἀποφεύγοντας τὴν εὐθύνη ἢ στὴν ἀπρόσωπη ὁμάδα πεσμένη ὑπόσταση, ἔχει παραποιήσει τὸν ἑαυτό της, ἔχει εὐρεθῆ «ἐν παρακμῇ» «ἐν πτώσει». Εἶναι ἀνίκανη νὰ ἐμπραγματώσῃ τίς δικές της ὑπαρκτικές δυνατότητες καὶ σύρεται ἀπὸ τίς δυνατότητες πού ἐμπραγματώνονται αὐτόματα ἀπὸ τὴ ροὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ μέσου τύπου. Παρ' ὅλα τῆς ὅμως τὰ τεχνάσματα δὲν κατορθώνει νὰ ἐξουδετερώσῃ ὀλοκληρωτικά τὴν ἀγωνία καὶ τὴ μέριμνα.

Ἐκεῖνο πού κατορθώνει εἶναι ἡ μεταμόρφωση καὶ ἡ πλαστογράφησή τους. Τὰ ὄντολογικά χαρακτηριστικά πού ἐσημειώσαμε στὰ προηγούμενα ὑφίστανται πιά μιὰ ὑποβάθμιση. Τῆ θυμική ὑπαρκτική ἐνημέρωση, τὴν ἐπαίσθηση, πού γεννιέται ἀπὸ τὴν ὑπαρκτική ἀγωνία καὶ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ κατανοοῦμε τὴ σημασία τῶν ὄντων (κατανόηση) καὶ νὰ τὴν ἐκφράζουμε (λόγος) τὴν ἀντικαθιστᾷ ὁ φόβος. Ἡ κατανόηση χάνει τὴ δυναμικότητά της καὶ τὴ θέση της τὴν παίρνει μιὰ γενική σημασιολογική ἀστάθεια πού κάνει ὥστε νὰ φαίνονται ὅλα τὰ πράγματα ὡς δίσημα καὶ πολύσημα. Ἡ ὑπόσταση μὴ ἠμπορώντας νὰ πιαστῇ ἀπὸ κάποιο νόημα γιὰ νὰ εὐσταθήσῃ, κατακρημνίζεται στὴν ἐπὶ μέρους λεπτομέρεια καὶ κατακυριεύεται ἀπὸ τὴν περιέργεια. Ὁ λόγος γίνεται βασανιστική φλυαρία χωρίς περιεχόμενο. Ἡ ξεπεσμένη ὑπόσταση ζῆ μέσα στὸν χαμηλὸ ὀρίζοντα πού τῆς ἀνοίγει ἡ φλυαρία, ἡ περιέργεια καὶ ἡ ἔλλειψη σταθεροῦ νοηματικοῦ προσανατολισμοῦ. Διάρκῃς της προσπάθεια εἶναι νὰ καταπνίξῃ τὴ βαθύτερη μέριμνα, νὰ ρίξῃ ἀπ' ἐπάνω της τὸ ὑπαρκτικὸ δέος καὶ τὴν ἀγωνία, νὰ ἀποσυνθέσῃ κάθε νοηματικὴ ὀριστικότητα.

Ἡ μελέτη τοῦ θανάτου καὶ ἡ ὑπαρκτικὴ ἀγωνία. Ἡ ὑποστασιακὴ πτώση στὸ ἐπίπεδο τῆς δημῶδους ζωῆς δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κάτι πού ἀξίζει νὰ κατακριθῇ. Μιὰ τέτις κατάκριση θὰ ἦταν ἀνυπόφορος καὶ ἄδικος Φαρισαϊσμός. Εἶναι ἀπαραίτητο, γιὰ νὰ ἠμπορέσῃ ἡ ὑπόσταση νὰ κρατηθῇ στὴν ἐγκόσμια περιοχὴ, νὰ ὑποστῇ τὴν ὑπαρκτικὴ ὑποβάθμιση πού ἐμπραγματώνεται μὲ τὴν πτώση της στὴν ἀπρόσωπη ὁμάδα. Τὸ ἀξιοκατάκριτο εἶναι νὰ μείνῃ ἡ ὑπόσταση στὴν κατάπτωση καὶ νὰ μὴ κινηθῇ γιὰ τὴν ἀνύψωση στὸν αὐθεντικὸ ὑπαρκτικὸ τρόπο. Χρειάζεται νὰ σταματήσῃ ἡ φυγὴ πρὸ τοῦ ἑαυτοῦ μας, νὰ ἐνατενίσωμε τὸν ἑαυτό μας στὴν ὀριστικὴ του ὀλοκλήρωση πού, ὅπως εἶπαμε, ἐπιτελεῖται μόνο μὲ τὴν προδρομικὴ τοῦ θανάτου θεώρηση. Ἄν θέλωμε λοιπὸν νὰ ξανασυναντήσωμε τὸν ἑαυτό μας πού τὸν ἔχομε χάσει μέσα στὴν

ἀπρόσωπη ὁμάδα, χρέος μας εἶναι νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὴν ἀγωνία τὴν προκύπτουσαν ἀπὸ τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου. Θὰ ἀφήσωμε τὸν ἑαυτό μας, προτρέχοντας πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο τέλος, νὰ τοποθετηθῇ ἐμπρὸς στὸ θάνατο, νὰ κάμῃ τὸ θάνατο θέμα τῶν ἀναλογισμῶν του. Ἐνα τέτιο χρέος τὸ εἶχε ὑπογραμμίσει θεωρώντας τὸ ὡς μοῖρα τοῦ φιλοσόφου ὁ Πλάτων στὸν Φαίδωνα, ὀρίζοντας τὴ φιλοσοφία ὡς «μελέτην θανάτου».

Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Heidegger, ζητώντας ἀπὸ τὴν ὑπόσταση νὰ παραδώσῃ τὸν ἑαυτό της στὴν ἀγωνία, θέλει νὰ ἀνοίξῃ ἕνα καινούριο μεθοδολογικὸ δρόμο. Οἱ φιλόσοφοι προσπαθοῦν συνήθως νὰ πλησιάσουν στὸ εἶναι μὲ τὸ θεωρητικὸ λογισμό. Ὁ Husserl ἐκαινοτόμησε εἰσάγοντας δική του μέθοδο, τὴ μέθοδο τῆς «φαινομενολογικῆς ἀναγωγῆς». Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Bergson ἐδίδαξε ὅτι τὴ θέα τῆς οὐσίας τὴν χαρίζει ἡ ἐνόραση (intuition). Ὁ Heidegger θεωρεῖ ὡς δρόμο πού φέρνει στὴ θεώρηση τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας, «τοῦ ὄντος καθόλου» ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης, τὴν ἀγωνία.

Τὸ φαινόμενο τῆς ἀγωνίας δὲν εἶναι ὁ πρῶτος πού τὸ ἐπρόσεξε ὁ Heidegger. Ἡ χριστιανικὴ θεολογία μελετώντας τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό, διεπίστωσε ὅτι ἡ ἀγωνία ἦταν ἕνα ὄχι παραμελήσιμο ἀνθρωπολογικὸ χαρακτηριστικόν. Ὁ Αὐγουστίνος κάνει πολλές φορές λόγο γιὰ τὸν ἀγνὸ καὶ ὑποτακτικὸ φόβο «timor castus et servilis». Οἱ πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατατάσσουν τὴν ἀγωνία στὰ ἀδιάβλητα πάθη. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ ρητορικὴ εἶχε δώσει εἰδικὸ ὄρισμό πού ἔπειτα τὸν ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. Ἡ χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία εἶχε πάντοτε ὑπ' ὄψει τῆς τὸ συναίσθημα τῆς ἀγωνίας καὶ τὸ συνεσχέτιζε μὲ τὴ μετάνοια καὶ «τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας». Ἀπὸ ὄλους ὅμως ἐντονώτερα αἰσθάνθηκε τὸ θρησκευτικὸ φόβο καὶ τὴν ἀγωνία ὁ Kierkegaard πού ἐχρειάστηκε νὰ γράψῃ ὀλοκληρὸ βιβλίον γιὰ νὰ συνοψίσῃ τὰ πορίσματα τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀγωνία σπουδῶν του. Ὁ Heidegger τονίζει μὲ ἐμφαση ὅτι ὅλες οἱ ἕως τώρα ἀπόπειρες νὰ μελετηθῇ τὸ φαινόμενο τῆς ἀγωνίας ἦταν μονομερεῖς. Εἶδαν μόνο ἀπὸ τὴ θεολογικὴ καὶ τὴν ψυχολογικὴ πλευρὰ τὸ φαινόμενο, ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ὄντολογικὴ. Ὁ Heidegger διατείνεται ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος πού τὸ εἶδε στὴν καθαρὰ ἀνθρωπολογικὴ καὶ ὄντολογικὴ ἀποψη.

Ἡ ἀγωνία θὰ ἐννοηθῇ σὲ ἀπεριόριστη γενίκευση. Δὲν ἀναφέρεται σὲ μιὰ μόνο περιοχὴ πραγμάτων ἢ γεγονότων. Δὲν εἶναι ἀγωνία γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς ἔργου πού ἐπιχειροῦμε ἢ γιὰ τὴν τύχη ἐνὸς ἀγαπημένου μας προσώπου. Ἀγγίζει ὀλοκληρῶς τὴν ἐγκόσμια περιοχὴ, δείχνει τὴν μηδαμινότητα καὶ τὴν ἀστάθειά της. Μᾶς παρουσιάζει τὸ

εἶναι σὲ ἀδιάσπαστη περιπλοκὴ μὲ τὸ μηδέν, μᾶς δίνει νὰ ἐννοήσωμε τὴ μηδενιστικὴ ἐνέργεια τοῦ μηδενός, πῶς τὸ εἶναι γίνεται νοητὸ μέσα ἀπὸ τὴν καταλυτικὴ καὶ χωριστικὴ ἐπενέργεια τοῦ μὴ εἶναι. Μιὰ τέτια ριζικὴ, ὑπερβατικὴ ἀγωνία γίνεται ἀφορμὴ νὰ μὴ μᾶς εὐχαριστῆ τίποτε μέσα στὸν κόσμον, νὰ μὴ αἰσθανόμαστε τὸν ἑαυτὸ μας καλὰ σὲ καμιὰ τοῦ κόσμου γωνιά. Τίποτε πιά δὲν δεσμεύει τὸ ἐνδιαφέρον μας καὶ τὴ μέριμνά μας. Τὸ ὄν στὸ σύνολό του εἶναι σὰν νὰ ξεφεύγῃ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας. Ἐπειδὴ ἡ μεταφυσικὴ θεώρηση εἶναι θεώρηση «τοῦ ὄντος καθόλου» καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀγωνία κάνει ὥστε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν μας τὸ ὄν στὸ σύνολό του—εἶπαμε ὅτι δταν ἀγωνιοῦμε ὅλα τὰ πράγματα ἀνεξαιρέτως παίρνουν μηδενιστικὸ χαρακτήρα—συμπεραίνει ὁ Heidegger στὴ μελέτη του ποὺ τίτλοφορεῖται «Τί εἶναι. Μεταφυσικὴ», ὅτι ἡ ἀγωνία εἶναι τὸ μόνον μέσο ποὺ ἡμπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ μεταφυσικὴ θεώρηση.

Μέσα στὴν ἀγωνία κάθε δεσμὸς μας μὲ τὰ ὄντα καὶ τοὺς συνανθρώπους παραλύει καὶ ἐξαφανίζεται. Ἔτσι πιά μένει ἡ σὲ γενικὴ καὶ ἐντονη ἀγωνία πεσμένη ὑπαρξὴ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε δεσμό, μόνη μὲ τὸν ἑαυτὸ της σὲ ἀπόλυτη ἀπομόνωση. Γίνεται πιά αἰσθητὴ στὴν ὑπαρξὴ ἡ ἐγκατάλειψή της (Verlassenheit) καὶ ἡ διάρρηξή της (Geworfenheit). Πουθενὰ δὲν εὐρίσκει τόπο γιὰ νὰ σταθῇ καὶ κυριεύεται ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν ἀνεσιότητα (Unheimlichkeit). Ἐχει τὸ συναίσθημα ἡ ὑπόσταση ὅτι ἀπὸ ὅλες τίς μεριές τὴν ἀγκαλιάζει τὸ προαιώνιο μηδέν. Εὐρίσκει τὸν ἑαυτὸ της ὡς ἀν κάτι ποὺ προσπαθεῖ νὰ συγκρατηθῇ μέσα στὸ μηδέν, ἀνακαλύπτει τὴν μηδαμινότητά της καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ μόνη καὶ ἐσχάτη δυνατότητα ποὺ τὴς ἀνήκει εἶναι ὁ θάνατος.

Γιὰ μιὰ εὐρύτερη ἐνημέρωση κρίνομε σωστὸ νὰ φέρωμε στὴν ἐνθύμησή μας ὅτι περιγραφὴ παρομοίων ψυχικῶν καταστάσεων ἀπαντᾶμε συχνὰ στὴ φιλολογία τῶν δύο τελευταίων γενεῶν. Στὰ 1912 ὁ Rilke εἶχε συνθέσει δύο περίφημες ἐλεγείες, μέσα στίς ὁποῖες τὸ κύριο μοτίβο ἦταν ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀπομόνωση. Ὄταν ὁ Heidegger ἐδιάβασε τὴ συλλογὴ τῶν ἐλεγείων, ἔχοντας γράψῃ τὸ βιβλίο του «Εἶναι καὶ χρόνος» ἀπεφάνθηκε ὅτι ὅσα αὐτὸς εἶχε ἀναπτύξει στὸ βιβλίο του τὰ εἶχε ἐκφράσει σὲ ποιητικὴ γλῶσσα ὁ Rilke.

Ξανασυνεχίζοντας τὴ σειρὰ τῶν στοχασμῶν τοῦ Heidegger σημειώνομε ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εὐψυχία τῆς ὑποστάσεως νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ ἀγωνία τῆς φέρνει τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τίς μηδαμινότητες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, δείχνοντάς της ὅτι ἡ ὑψίστη δυνατότητα ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ἐμπραγματώσῃ εἶναι ἡ ἐλευθερία γιὰ θάνατο. Τότε πιά ὀλοκληρώνεται ἡ ὑπαρκτικὴ διαφώτιση καὶ ἀναγνωρίζει ἡ ὑπόσταση ὅτι εἶναι ἓνα

ὄν πεπερασμένο, προωρισμένο γιὰ θάνατο καὶ πεσμένο σὲ ὀλοκληρωτικὴ ἀπομόνωση. Ἡ μέριμνα τῆς ὑποστάσεως ξεκαθαρίζεται, παύει νὰ εἶναι κοσμομέριμνα καὶ ἀνθρωπομέριμνα καὶ γίνεται καθαυτὸ μέριμνα (Sorge) ποὺ ἔχει στόχο τῆς τὸν προσωπικὰ καὶ σὲ ἀπόλυτη ἀπομόνωση ἐννοημένο ἑαυτὸ της. Τώρα πιά ἀρχίζει νὰ ἀκούῃ ἡ ὑπόσταση τὴν ἴδια τῆς τὴ φωνὴ ποὺ τὴν προσκαλεῖ νὰ πάρῃ ἐπάνω της τὸ βάρος τῆς εὐθύνης γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της νὰ γίνῃ ὑπαρξὴ αὐθεντικὴ.

Ἡ κατ' αὐθεντικὸν τρόπο ὑπάρχουσα ὑπαρξὴ. Ἐχοντας ἀπαλλαγῆ ἡ ὑπόσταση ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴ τῆς στὴ συνήθη καθημερινὴ ζωὴ, πραγματοποιεῖ τὸ παράγγελμα τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου «Πᾶσαν τὴν βιοτικὴν αποθώμεθα μέριμναν», ἐπέτυχῃ τὴν ἐσώτερικὴ τῆς καθαρότητα καὶ εἶναι ἕτοιμη νὰ ἐμπραγματώσῃ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ της. Ἡ φωνὴ ποὺ ἀπευθύνει ἡ κεκαθαρμένη πιά μέριμνα πρὸς τὴν ὑπόσταση εἶναι «ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως» ποὺ προστάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτὸ του ὀφειλέτη ἐνὸς χρέους. Τὸ περιεχόμενο τοῦ χρέους τοῦ εἶναι νὰ θελήσῃ ἡ ὑπόσταση νὰ διακρίνῃ τίς γνήσιες ὑπαρκτικὲς τῆς δυνατότητες, τὸ τί ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ἀπαλλασσόμενη ἀπὸ τὴν ἀνελευθερία καὶ τὴ δέσμευση στὴν κατάπτωση τῆς δημῶδους ὑποστάσεως. Ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως καλεῖ πιά τὴν ὑπόσταση νὰ ξαναγυρίσῃ στὸν ἑαυτὸ της, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πεζότητα. Ἄν ἡ ὑπόσταση δώσῃ ἀκρόαση στὴν ἐπιταγὴ τῆς συνειδήσεως, λυτρώνεται, ξαναγυρίζει στὸ «γνήσιο καὶ τὸν αὐθεντικὸ ὑποστασιακὸν τρόπο» καὶ γίνεται πιά ἀληθινὴ ὑπαρξὴ (Existenz).

Ἐχοντας φθάσει στὸ σημεῖο τοῦτο ὁ Heidegger, προχωρεῖ στὴ διακρίβωση τῆς συμπεριφορᾶς ποὺ ἐμφανίζει ἡ ὑπόσταση ἀνεβαίνοντας στὸ γνήσιο ὑπαρκτικὸν τρόπο καὶ γινόμενη ὑπαρξὴ. Ἔως τώρα εἶχαμε γιὰ θέμα τῶν ἀναλύσεών μας τὴν ὑπόσταση (Dasein), παίρνοντας τὸν ὄρο τοῦτο στὴ σημασία τοῦ ὄντος ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ ἐπιτελῇ προσωπικῆς φύσεως ψυχικὰ βιώματα. Ἡ ἀξιολογικὰ προσδιωρισμένη ὑπόσταση, αὐτὴ ποὺ ἐγνώρισε τὸν ἑαυτὸ της καὶ ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἀδιαφόριστὴν κατάστασιν εἶναι ἡ ὑπαρξὴ (Existenz). Χρησιμοποιώντας ὁ φιλόσοφος μας τὴν προσφιλεῖ του ἐτυμολογικὴ διασαφήνισιν, δίνει στὸν ὄρο τῆς Existenz τὴ σημασίαν τῆς ἐκστάσεως. Ἡ ὑπόσταση ὅταν ἡμπορέσῃ καὶ σταθῇ ἔξω ἀπὸ τὸ δημῶδη ὑποστασιακὸν τύπον, τότε γίνεται ὑπαρξὴ. Συνακόλουθο πιά εἶναι νὰ προχωρήσουν οἱ ἀναλύσεις μας σὲ ἀνώτερον ἐπίπεδο, στὴν κεκαθαρμένη ὑπαρξιακὴ ἀναλυτικὴ, γιὰ νὰ γίνῃ φανερὸν κατὰ ποῖον τρόπο ὑπάρχει καὶ ἐνεργεῖ ἡ ὑπαρξὴ ὠδηγημένη ὄχι ἀπὸ τὴν κοσμομέριμνα ἢ τὴν ἀνθρωπομέριμνα ἀλλὰ ἀπὸ τὴν καθαρὴν μέριμνα. Οἱ προηγούμενες ἀναλύσεις ἀναφέρονταν στὴν ὑπόστασιν στὴ ριχθὴν μέσα στὸ «Monsieur

tout le monde» καὶ τὸ σύνολό τους ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρκτικὴ (existentielle) ἀναλυτικὴ. Οἱ ἀναλύσεις ποὺ ἀκολουθοῦν ἀναφέρονται στὴν ὑπόσταση ποὺ ἔγινε ὑπαρξὴ καὶ θὰ ἀποτελέσουν τὴν ὑπαρξιακὴ (existential) ἀναλυτικὴ.

Ἡ γνήσια ὑπαρξιακὴ ἀναλυτικὴ. Εἶδαμε ὅτι ὡς κυριώτερο ὑπαρξιακὸ χαρακτηριστικὸ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ἡ ἀγωνία. Ποδηγετούμενη ἢ ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ἀγωνία κατανοεῖ τὴν μηδαμινότητα τῶν ὄντων τῆς ἐγκοσμίου περιοχῆς. Ὁ καταβίβασις τῆς ἐγκοσμιοῦς σὲ μηδενιστικὸ ἐκθέτη ἀποκαλύπτει στὴν ὑπαρξὴ τὴν ἀληθινὴ σημασία τοῦ κοσμικοῦ φαινομένου. Εἶχαμε σημειώσῃ στὰ προηγούμενα ὅτι ἡ κοσμομέριμνα εἶχε παρουσιάσει τὰ πράγματα ταξιδετημένα σὲ σειρὰ παραπομπῶν. Τὸ ἔσχατο τέρμα τῶν παραπομπῶν, ποὺ ὁ τύπος τους εἶναι «τοῦτο γιὰ ἐκεῖνο, ἐκεῖνο γιὰ τὸ ἄλλο» εἶναι ἡ ἴδια ἢ ὑπόσταση. Ὄταν ἀντικρύξῃ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τὰ πράγματα, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στήνει ἀπέναντί του τὴν ἴδια του τὴν ὑπόσταση. Ἀντικρύζω τὸν κόσμον θὰ εἰπῆ, διοδεύοντας τὶς παραπομπές ἐκτελῶ μιὰ ὑπέρβαση (Transcendētia) τῆς ἐγκοσμίου περιοχῆς καὶ φθάνω στὸ εἶναι τῆς ὑπάρξεώς μου. Ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐμπλακῶ στὰ πράγματα, νὰ τὰ πάρω ὡς τοὺς ἐσχότους στόχους μου καὶ νὰ λησμονήσω ὅτι δὲν πρόκειται γι' αὐτὰ ἀλλὰ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μου. Μιὰ τέτλια λήθη ἐπισυμβαίνει κατὰ τὸ δημῶδη ὑποστασιακὸ τρόπο καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀποδίδῃ ἀπόλυτο νόημα στὰ ἀντικειμενικὰ ἐννοημένα ὄντα. Ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος τότε παίρνει ὑψίστη σπουδαιότητα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ σταθῆ πουθενὰ ἢ ὑπαρξὴ μας. Τὸ φαινόμενο ὁμῶς τῆς ἀγωνίας μᾶς κάνει φανερό ὅτι τὰ ὄντα τῆς ἐγκοσμίας περιοχῆς, καθαυτὰ θεωρημένα, δὲν ἔχουν καμιά σημασία. Μόνον λοιπὸν ἡ ἀγωνία μᾶς λυτρώνει ἀπὸ τὶς παρερμηνεῖες καὶ μᾶς δείχνει τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ κόσμου, τὸ ὅτι ὁ κόσμος συγκροτεῖται «ἐν ὄψει» τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἐκεῖ ὅπου ὁ Husserl ἐχρησιμοποίησε τὴ φαινομενολογικὴ ἐποχὴ γιὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ἀληθινὸ νόημα, ὁ Heidegger ἐρχεται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἀγωνίαν. Γιὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀύθεντικὴ ὑπαρξιακὴ ἀξία ὁποιοῦδήποτε φαινομένου, τὸ παρεμβάλλει μέσα στὴν ἀγωνία, παραγγέλλοντάς μας νὰ τὸ θεωρήσωμε πεσμένο στὴν ἀγωνία. Ἔτσι πᾶς ἢ κατανόηση θεμελιώνεται, ἢ καλύτερα εἶναι μιὰ τροποποίηση τῆς ἀγωνίας.

Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ ἐξακριβώσωμε πῶς θὰ λειτουργήσῃ καὶ ποῦ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἢ ἐπάνω στὴν ἀγωνία θεμελιωνόμενη καταγύ-

ρηση. Ἡ ἀγωνία μηδενίζει τὰ ἐγκόσμια ὄντα, ἀνάγοντάς τα σὲ μηδενιστικὸ ἐκθέτη. Μὲ αὐτὸ τὸ μηδενισμὸ γίνεται δυνατό νὰ ἀπελευθερωθῆ ἢ ὑπαρξὴ ἀπὸ κάθε ἐμπλοκὴ μὲ τὴ μηδαμινότητα. Ἀποκλειόμενη ἀπὸ τὴν κατολίωση πρὸς ἓνα τέτιο ἐπίπεδο, ἀναγκαστικὰ πᾶς ἐπιζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὸν ἑαυτὸ της ἀπὸ τὶς γνήσιες πηγές της. Τότε πᾶς κατανοεῖ ἢ ὑπαρξὴ τὶς ἀποκλειστικὰ δικές της δυνατότητες, ἀποφεύγοντας τὸ διασκορπισμὸ τῆς στὰ ἐγκόσμια ἀντικείμενα. Κατὰ κάποιον τρόπο «ἡ ψυχὴ ξυλλέγεται εἰς ἑαυτὴν» καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτλιας περισυλλογῆς εἶναι ὁ «λόγος» ὡς ἀποκάλυψη τῆς ἀληθινῆς οὐσίας. Ὁ ἀποκαθαρμένος λόγος δείχνει ὅτι ὅλα τὰ ὄντα τῆς ἐγκοσμίου περιοχῆς ὑπηρετοῦν τὴ δυνατότητα νὰ ἐμπραγματωθῆ ἢ ὑπαρξὴ. Ὄστε ἢ ἐπάνω στὴν ἀγωνία στηριγμένη κατανόηση τοῦ κόσμου σημαίνει νὰ κατανοήσωμε τὶς ὑπαρξιακὲς δυνατότητες καὶ νὰ τὶς ἐμπραγματώσωμε.

Τὸ πρῶτο εὔρημα τῆς ἀποκαλυπτικῆς δραστηριότητος στὴν ὁποία ὠθεῖ τὴν ὑπαρξὴ ἢ ἀγωνία εἶναι τὸ ὅτι ἔγινε φανερὴ ἢ μέσσα στὴν ἐγκόσμια περιοχὴ διάρρηξί της (Geworfenheit). Κατανοώντας ἢ ὑπαρξὴ τὸ ριζισμό τῆς τοῦτο, ἀρχίζει νὰ ἐρευνᾷ γιὰ νὰ ἀντιδράσῃ. Ἀρχίζει νὰ κινῆται πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, θέλοντας νὰ ἐμπραγματώσῃ μιὰν ἀνάβαση. Στὴ συναίσθηση ὅτι εἶναι πεσμένη κάτω ἢ ὑπαρξὴ, ἐμφανίζεται ὡς ἀντίδραση ἢ προσπάθεια νὰ «ρίξῃ ἢ ὑπαρξὴ τὸν ἑαυτὸ της πρὸς τὰ ἐπάνω» νὰ ἐμπραγματώσῃ μιὰν ἀνάρριψη (Entworfenheit). Αὐτὴ ὁμῶς ἢ ἀνάρριψη ὄντας μιὰ τελεολογικὴ ἐνέργεια πρέπει νὰ σχεδιασθῆ. Νὰ, συλλάβῃ ἢ ὑπαρξὴ τὸ πῶς θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ἀνάρριμμα (Entwurf). Ἀπαραίτητο εἶναι λοιπὸν νὰ σχεδιασθῆ πῶς θὰ ρίξῃ τὸν ἑαυτὸ της πρὸς τὰ ἐπάνω. Ρίχνω κάτι σὲ κάποια ἔκταση σημαίνει καὶ στὴ νέα ἑλληνικὴ, σχεδιάζω. Ὁ χωρικὸς χρησιμοποιεῖ τὴ φράση «ρίχνω τὸ σπίτι» στὴ σημασία καθορίζω τὸ χῶρον ποὺ θὰ πέσῃ καὶ θὰ ἐμπραγματωθῆ ἢ οἰκοδομηθῆ. Ἐνα τέτιο λοιπὸν σχέδιο ἐννοεῖ ὁ Heidegger ποὺ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ἀνάβαση πρὸς τὴν ἄνω περιοχὴν. Δὲν θὰ μείνωμε στὴ σύλληψη τοῦ σχεδιασματος ἀλλὰ θὰ βάλωμε ὅλη μας τὴ δύναμη γιὰ νὰ τὸ ἐμπραγματώσωμε. Αὐτονόητο εἶναι ὅτι, ὅταν πᾶς θὰ ἐμπραγματωθῆ τὸ σχέδιο, θὰ τὸ ἀναγνωρίσωμε ὡς δικό μας, ὡς δικὴ μας δυνατότητα ποὺ ἔγινε πραγματικότητα. Μὲ τὴν ἐμπραγματώσῃ αὐτὴ ἢ ὑπαρξὴ «ἐπῆρε τὸν ἑαυτὸ της» «τὸν ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν πτώση» μέσα εἰς τὴν ὁποία ἐφάνταζε ὡς ἀπλὴ δυνατότητα.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ